

ἡ κιβωτίους, εἰς θέσεις εὐσκεπεῖς καὶ εὐηλούς, τὰ δὲ νέα φυτὰ μεταφυτεύονται ὅταν παρέλθῃ ὅλως τὸ ψυχρὸν καὶ ὁ οὐρανὸς κλιθεῖται, δηλ. περὶ τὰ μέσα Ἀπριλίου. Περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου ἔρχονται εἰς τὴν ἀγορὰν οἱ πρῶτοι ἐδώδιμοι καρποί.

«*Στρώγνος ὁ κοινὸς* ἢ τὰ γαιώμηλα, περὶ ὧν καὶ ἀνωτέρω περὶ ἐν τοῖς κυρίως γαιωργουμένοις φυτοῖς ἐγένετο λόγος, θεραπεύονται ἐνίοτε καὶ ἐν μικρῷ ἐν τοῖς λαχανοκήποις.

«*Ηλιανθος ὁ κοινὸς* ἢ τὰ κολοκάσιχα (κ. κολοκάσιχα) εἶνε φυτὸν χρόνιον, γεννῶν κονδύλους, κατὰ τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον ἐξαχόμενους ἐκ τῆς γῆς καὶ τρωξίμους ὡς τὰ γαιώμηλα.

«*Κυνάρα ὁ σκόλυμος καὶ Κυν.* ἢ ἀκαρθώδης (κ. ἀγκυράρα). Εἰς τὸ πρῶτον εἶδος, τὸ μάλλον συχρότερον καὶ ἀξιολογότερον, τὰ λέπια τῆς κερκλικῆς ἀνήθησός εἶναι ὑποστρόγγυλα καὶ σχεδὸν ἄνευ ἀκάνθης, εἰς δὲ τὸ δεύτερον ἀποξυσμένα κατὰ τὸ ἄκρον αὐτῶν καὶ μικράκανθα. Αἱ κυνάραι πολλαπλασιάζονται διὰ σπερμάτων ἢ παρασπιδίων (ἐκ τῶν παρασπιδίων τοῦ ριζώματος). Σπείρονται τὸν Ἰούλιον αἱ δὲ παρασπιδες κατὰ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου μετὰ τὰς πρώτας βροχάς. Αἱ πρώτοιμοι κυνάραι (μικρότερον τι εἶδος) φέρονται εἰς τὴν ἀγορὰν τὸν Δεκέμβριον καὶ Ἰανουάριον. Ὁ κύριος ὅμως χρόνος τῆς κυνάρας ἐν Ἀττικῇ εἶνε ὁ Φεβρουάριος μέχρι τοῦ Μαΐου.

«*Πέπων ὁ κοινός* καὶ ὁ ἡμερος (ὁ ὑδροπέπων καὶ τὸ πεπόνιον) ἀνήκουσι μὲν εἰς τὰ θεινὰ λάχανα, ἀλλ' ἐπειδὴ κατωτέρω ἀφιερῶμεν ἴδιον κεφάλαιον περὶ τῶν σικυειδῶν ἐκεῖ θέλομεν κάμει περὶ αὐτῶν λόγον.

«*Ἀνδράκη ἢ λαρινώδης, ποικιλ. ἡμερος*, (ἀνδράκη ἢ γλυστρίδα). Εὐχρηστεῖ ὡς κυρίως φυλλῆς (σαλάτα) μετὰ τῶν σικύων καὶ τοῦ λυκοπερσίου. Σπείρεται ἐπανειλημμένως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς Μαΐου, οὕτως ὥστε διατρεφεῖται ἀπὸ τοῦ μέσου Μαΐου μέχρι τοῦ Νοεμβρίου.

«*Προσθήκης δίκην καταλέγομεν εἰς τὰ λάχανα καὶ τὰ ἀρωματικά. Λάχανα τοῦ μαγειρείου*, τὰ μὴ ἐλλείποντα ἀπ' οὐδενὸς κήπου, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ παρεμβλαλλόμενα ὡς ἀρώματα ἐν πολλοῖς φαγητοῖς, ἰδίως νηστισίμοις, πρὸς εὐγευστίαν, πολὺ δὲ ἀγαπώμενα ὡς ἐκ τῆς ὀσμῆς. Τὰ πλείστα τούτων ἀνήκουσι εἰς τὴν οἰογένειαν τῶν χειλανθῶν. Τὴν πρώτην δὲ θέσιν κατέχει Ὁκτωβρίου τὸ βασιλικόν (κ. βασιλικός). Τὸ φυτὸν τοῦτο εἶνε ἐθνικὸν σχεδὸν φυτὸν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, οὐ μόνον δὲ κηπεύεται ἄφρονον ἐν τοῖς κήποις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀγείοις. Ἀπ' οὐδεμιᾶς οἰκίας ἐλλείπει κατὰ τὸ θέρος, θεραπεύεται δὲ ἐπιμελῶς ἐν ἀγείοις ἰδίως ὑπὸ τῶν γυναικῶν. Ὑπάρχει δὲ γενικὸν ἔθος ἐν ταῦθα ἀναχωροῦντος τοῦ ξένου ἢ φίλου ἀπὸ τῆς οἰκίας μετὰ ἐπίσκεψιν, νὰ δίδηται εἰς αὐ-

τὸν κλαδίσκος Βασιλικῶν, ἢ τούτου ἐλλείποντος, Ἡδυσμῶν, Μελίσσης, Πυρέθρου τῆς ἀθανασίας (κ. καρυφυλλῶν) κ.τ.λ.

«*Τοῦ ὠκίμου κηπεύεται ἰδίως πλατύφυλλος* τις ποικιλία (ὁ πλατύφυλλος βας.) καὶ μικρόφυλλος (κ. μικρόφυλλος βας.) Τοῦ πρώτου τὰ φύλλα εἶνε τόσῳ μεγάλα, ὥστε εἶνε χρήσιμα ὡς ἀρωματικὸν περιεπίλημα τῶν βλωμῶν τοῦ κρέατος¹ (κ. ντομαδάων). Ἀγαπητότερος διὰ τὴν ἐν ἀγείοις θεραπείαν εἶνε ὁ μικρόφυλλος, οὐτινος τέμνοντες τοὺς ἀνοσφύρους ἀκρεμόνας, μεταβάλλουσιν εἰς στρογγύλην καὶ πυκνόφυλλον τὴν κόμην.

«Ὁ βασιλικὸς εἶνε φυτὸν θεινόν, σπειρόμενον τὸν Ἀπρίλιον² καὶ μεταφυτευόμενον ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τοῦ Ἰουλίου. Πλὴν τοῦ ὠκίμου μνημονεύομεν ἐκ τῶν χειλανθῶν: Ἡδυσμῶν τοῦ πιπερώδους (κ. δ'υσμῶν), συνήθους συνεμβλαλομένου τῆς φυλλίδος καὶ τῶν λαχάνων, Μελίσσης τῆς κηπαίας (κ. μελισσοκόρτου) ἀμφοτέρων φυτῶν διαρκῶν, Λιβαρωτίδος τῆς ἱατρικῆς (κ. δένδροντιδίου), ἀγαπητοῦ ἀρώματος τοῦ ἐψητοῦ κρέατος, τῶν τηγανιτῶν ἰχθύων κ.τ.τ., Ὀριγάνου τοῦ σαμψύχου (κ. μακτζουράνης), Ἐλελισβάκου τοῦ ἱατρικοῦ (κ. φλασκομηλέας) καὶ Τιγύου τοῦ ἱατρικοῦ (κ. λεβάντας), ὅλων φυτῶν ἡμιθάμνων.

«Εἰς τὰ ἀρωματικὰ λάχανα ἀνήκουσι καὶ τὰ ἐξῆς συνήθως θεραπευόμενα.

ΣΚΙΑΣΙΑΝΘΗ

«*Πετροσέλιον τὸ ἡμερον* (κ. μαϊντανός καὶ μακεδονίσι), *Μάραθρον τὸ ἱατρικόν* (κ. μάραθρον) καὶ *Ἀρηθρον τὸ κοινόν* (κ. ἕνηθρον).

ΣΥΝΘΕΤΑ

«*Πύρεθρον ἢ ἀθαρασία* (κ. κόστος καὶ καρυφύλλι), *Ἀψίνθιον τὸ δειδροειδές* (κ. ἀψιφήρ ἢ ἀψιθιά), τέλος *Πήγαρον τὸ βαρῦσομον* (κ. ἀπήγανος).

¹Επιτετατὸ τέλος.

Μία κατὰ τὸν Β' πρό Χριστοῦ αἰῶνα

ΕΘΝΙΚΗ ΕΝ ΔΕΥΚΑΔΙ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

Παλαιὰ καὶ νέα

Φίλιππος ὁ Δημητρίου, βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, περὶ τὰ τέλη τῆς δευτέρας πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς πανελληνίου ἐνότητος, ὡς ὁ προκάτοχος αὐτοῦ Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας τὴν ἰδέαν τῆς Ἑλληνικῆς παντοκρατορίας. Ἀλλ' οὐτε ὁ Φίλιππος ἤτο Ἀλέξανδρος, οὐτε αἱ περιστάσεις ἦσαν πλέον αἱ αὐταί. Ἐνθερμος ὁπαδὸς τῆς μεγάλης ἐθνικῆς

1. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν μεταχειρίζονται καὶ τὰ νεαρὰ καὶ τρυφερὰ φύλλα τῆς ἀμπέλου (ἀμπελοφυλλῶν), ἀτινα δίδουσιν εἰς τὸ φαγητὸν ἠδαιάν τινα καὶ ὑπόζυγον γεῦσιν.

2. Ὁ βασιλικὸς σπείρεται συνήθως ἰδίως τὴν 9 Μαρτίου, κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν ἁγίων Σαράντων (τῶν ἐν Σεβαστείᾳ 40 μαρτύρων). Διὰ τὴν Ἀττικὴν ὅμως ἡ ὥρα αὕτη πρὸς σπορὰν τοῦ ὠκίμου εἶνε πολὺ πρῶτος, τοῦλάχιστον ἐπὶ τῶν ὑπαίθριων τόπων.

ιδέας, τολμητίας, φιλοπόλεμος, δὲν ἔφθανε βεβαίως διὰ τῶν πτερυγίων τῆς ἐξημεμένης φαντασίας του μέχρι τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Γάγγου, ὠνειρεύετο ὅμως ὅτι ἤθελε κατορθώσει νὰ ἴδῃ τὴν κυρίως τότε λεγομένην Ἑλλάδα μίαν καὶ ἀδιαιρέτου ὑπὸ τὸ μακεδονικόν του σκῆπτρον μοναρχικῶς πολιτευομένην, στρατιωτικῶς συντεταγμένην ἐπομένως τόσον κραταιάν ὥστε ἀφόδως ν' ἀντιτάσσεται κατὰ πάσης ξενικῆς ἐπιθέσεως πρὸς περιφρούρησιν τῆς ἐθνικῆς αὐτονομίας.

Ὁ βασιλικὸς οἶκος τῶν Μακεδόνων, καίτοι ἑλληνικώτατος, οὐδεμίαν ἠσθάνετο συμπάθειαν πρὸς τὰ δημοκρατικὰ θεωρήματα, οὔτε παρεδέχετο ὅτι οἱ βασιλεῖς πρέπει μόνον νὰ βασιλεύωσι καὶ νὰ μὴ κυβερνώσιν. Εἴκοσι πρὸ τοῦ σιδηροῦ Βίσαρκ αἰῶνος ἔθετον οἱ ἡγεμόνες ἐκείνοι τὴν ὕλικήν δύναμιν ὑπεράνω τοῦ δικαίου (la force prime le droit), ὠμοιάζον δὲ πολὺ μὲ τοὺς σημερινούς Χοεντζόλερν, διότι ἐπρέσβευον ὅτι αἱ λόγχοι καὶ τὰ ζῆφῃ τῆς ἀκαταμαχῆτου φάλαγγός των ἔπρεπε νὰ ἦναι ὁ μόνος νόμος τοῦ Κράτους, οὐδ' ἀνεγνώριζον εἰς τὸν τυχόντα τὸ δικαίωμα νὰ συζητῆ τὰ δημόσια καὶ νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὰς ὑψηλὰς τοῦ κράτους λειτουργίας. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἦσαν ἀληθεῖς μονάρχαι, καὶ διὰ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας ἐπίστευον ὅτι ἐδύνατο νὰ σωθῇ καὶ νὰ δοξασθῇ ὁ Ἑλληνισμός.

Κατὰ τῆς πολιτικῆς ταύτης σχολῆς διεμαρτύρετο σχεδὸν ἅπανα ἡ λοιπὴ Ἑλλάς καὶ ἀντέπραπτε μετὰ μαρινόδου πεισμονῆς. Δὲν ὑπῆρχε βεβαίως πλέον ἡ Ἑλλάς τοῦ Περικλέους, οὔτε ἦτο δυνατόν ν' ἀκούσῃ τις τὸν Δημοσθένην ἐκτοξεύοντα ἀπὸ τῆς Πνυκῆς τὸν φλογεροῦς λόγους του κατὰ τῆς μακεδονικῆς κυριαρχίας. Ἄλλὰ δὲν εἶχε σθεσθῆ ἀκόμη πάσα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγάπη, καὶ κάπου κάπου ἔβλεπέ τις ὡς διάττοντες ἀστέρες νὰ λάμπουν πρὸς στιγμὴν καὶ νὰ παρέρχωνται ἀνεπιστρεπτει μεγάλοι τινες πατριῶται, οἵτινες ἐπὶ ματαίῳ ἐδοκίμαζον ν' ἀναχαιτίσωσι τὴν ἀκατάσχετον φουρὰν τῶν πραγμάτων καὶ τῆς σκληρᾶς μοίρας τὴν ἀδυσώπητον θέλησιν. Τὸ πᾶν ἔρρεπε πρὸς τὴν σῆψιν καὶ τὴν ἀποσύνθεσιν.

Ὅπως δὴποτε οἱ παλαιοὶ δημοκράται, οἱ θιασῶται τῆς μυστικῆς καθολικῆς ψηφοφορίας, τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου, τῆς δικαιοσύνης τῶν ἐξουσιῶν, τῆς εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν, οἱ πρεσβεύοντες ὅτι πάσα ἐξουσία ἐπήγαγεν ἐκ τοῦ δήμου καὶ ὅτι μόνος ὁ λαὸς ἐδικαίουτο νὰ βασιλεύῃ ἐν τῇ πολιτείᾳ, οἱ δογματολόγοι ἠγέρθησαν λυσσασκῆσι κατὰ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ Φιλίππου καὶ διὰ παντὸς θεμιτοῦ καὶ ἀθεμιτοῦ μέσου ἐπεχείρησαν νὰ τὸν καταστρέψωσιν. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀντιδράσεως ταύτης ἐτέθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες δὲν ἐδίστασαν ν' ἀπευθυνθῶσι πρὸς τὴν

δημοκρατουμένην Ῥώμην καὶ νὰ συνομολογήσωσι μετ' αὐτῶν ἀλλόκοτον συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν, ἐλπίζοντες ὅτι μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τοῦ πατροπαράδοτου ἐχθροῦ των εὐκόλως θ' ἀπηλλάσσοντο τῶν κινδύνων τῆς ξενικῆς ἐπεμβάσεως. Ἄλλως τε πῶς νὰ δυσπιστῶσι δημοκράται πρὸς δημοκράτας ἀπευθυνόμενοι, ἀδελφοὶ πρὸς ἀδελφούς; Τὸ πάθος τὸ πολιτικὸν ἐτύφλωνε τὴν διάνοικν τῶν ἀντιπάλων τοῦ Φιλίππου καὶ δὲν ἄφινεν αὐτοῦ; νὰ αἰσθανθῶσι πῶτον διέπραττον στυγερὸν κακούργημα, ἀνοίγοντες τὰς θύρας τῆς Ἑλλάδος εἰς ξένους προστάτας, καὶ παρέχοντες εἰς τὰ πειναλέα ῥάχη τῶν Ῥωμαίων ἀετῶν ἑλληνικὴν σάρκα καὶ ἑλληνικὸν αἷμα, ἵνα, πρὸς ἀμοιβὴν τῆς φιλικῆς μεσιτείας των, φάγωσιν ἐξ αὐτῶν καὶ κορεσθῶσιν.

Ἦτο βαρὺ τὸ ἀμάρτημα τῶν δημοκρατικῶν Ἀθηναίων, ἦτο τόσῳ βαρὺ ὥστε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι προσεπάθησαν νὰ τὸ δικαιολογήσωσι μὲ τὴν πρόφασιν ἐνὸς πολιτικοῦ δόγματος. Διεσάλλιζον δὲ οἱ περὶ τὰ τοιοῦτα σοφισζόμενοι τοῦ τότε καιροῦ ὅτι ἐθνικὴ ἐνότης ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἀπολύτου δεσπότη ἦτο φάσμα ἀνύπαρκτον, ὅτι πατρις ἄνευ ἐλευθερίας ἦτο κενὸς λόγος, καὶ ὅτι φυλὴ ἀκεραία δὲν ἐδύνατο νὰ συγχωνευθῇ, νὰ συνοψισθῇ εἰς ἓν μόνον πρόσωπον, οὔτε ν' ἀναγνωρίσῃ ὡς ἄρχοντα τὸν μὴ ἐκπορευόμενον ἐκ τῶν σπλάγγων τοῦ λαοῦ. Ἀπ' ἐναντίας ἡ Ἑλλάς, ἡ ἀληθὴς Ἑλλάς ἤκαμασεν, ἐδοξάσθη, ἐτίμησεν ἑαυτὴν καὶ ἔσωσεν ἀπὸ τοῦ ἀσιατικοῦ βαρβαρισμοῦ τὴν ἀνθρωπότητα ὅτε ἐξῆ διηρημένη εἰς μυρία κέντρα αὐτοτελῆ μὲν καὶ ἀνεξάρτητα, ἀλλὰ μυστικῶς συνδεδεμένα ὑπὸ τῆς ιδέας τῆς κοινῆς καταγωγῆς καὶ τῶν κοινῶν ἐλπίδων ὅτι ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῶν διηνεκῶν συγκρούσεων, ἔστω καὶ αἱματηρῶν, τῶν μικρῶν τούτων κέντρων, ἀνέτειλε τὸ ἀνέσπερον ἐκεῖνο ἑλληνικὸν φῶς, ὑπερ ὧς φάρος ἀκοίμητος διεσκόρπιζε τὰ σκότῃ τῆς δουλείας καὶ ἐφώτιζε τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων ἄλλοις ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἐτέρπετο ἐν τῇ δικαιοσύνῃ καὶ ἐπροτίμα νὰ ζῆ ἐν δημοσπονδίᾳ ἐλεύθερος παρὰ δούλος ὑπὸ τὸ σκῆπτρον ἐνὸς ἀπολύτου μονάρχου.

Ἄλλὰ τὴν γλυκύτητα τῶν ιδεῶν τούτων ἐφαρμάκωνεν ἡ ἐπέμβασις τοῦ ξένου, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τῇ μέθῃ τοῦ κατὰ τῶν Μακεδόνων πάθους των δὲν τὸ ἠσθάνοντο, δὲν τὸ ἔβλεπον!

Ἐπειδὴ δὲ πέπρωται νὰ μὴ ἦναι τίποτε νέον ἐπὶ τοῦ πτωχοῦ μας τούτου πλανήτου, τὴν αὐτὴν ιδεάν ἐκθύμως ὑπεστήριξαν μετὰ παρέλευσιν δισχιλίων ἐτῶν ἐν τῇ Ἰονίῳ Βουλῇ οἱ φίλοι τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ κ. Γλαδστωνος κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἔπρεπε νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα τῆς Ἑνῶσεως. Ἐνθυμούμαι μάλιστα ὅτι ὁ σοφὸς φίλος μου κ. Βράλλας, θέλων νὰ ἐπισφραγίσῃ τὰς περὶ ἑλληνικῆς δημοσπονδίας δοξασίας του, ἐφευρε τότε παραλληλισμὸν ποιητικόν

κώτατον μεταξύ μιᾶς ὄνειρευομένης ἑμοσπονδικῆς Ἐνώσεως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τῆς νέας ταύτης Ῥώμης, καὶ τῆς μυστηριώδους ἁρμονίας, ἧτις διέπει τὰ ἐν τῷ στερεώματι ἀπειράριθμα οὐράνια σώματα. Ἐλεγε δὲ μετ' ἀπαραιμίλλου εὐφραδείας καὶ βαθυτάτης πεποιθήσεως, ὅτι καθὼς οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ δι' ἀνωτέρας ἀγνώστου δυνάμεως συνδέονται πρὸς ἀλλήλους καὶ υποτάσσονται εἰς τοὺς αἰωνίους κανόνας τῆς ἑλξέως καὶ τῆς κινήσεως, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ θυσιάζηται ἡ αὐτοτέλεια καὶ ἡ ἀνεξαρτησία των, οὕτω καὶ αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἐδύναντο ὑπὸ τὴν βρετανικὴν αἰγίδα νὰ ζήσωσιν ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς, ὑλικῶς μόνον κεχωρισμένοι ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου, ἀλλὰ πνευματικῶς συντελοῦσαι εἰς τὴν ἁρμονικὴν διαρρυθμισίαν τοῦ ὅλου μεγάλου ἑλληνικοῦ κόσμου. Δὲν κατώρθωσεν ὁμοῦ νὰ ἐκπορθῆσῃ τὰς πεπωρωμένους ψυχὰς τῶν τότε βίζοσπαστῶν, ὁ δὲ κ. Γλάδστον ὠφελήθη σπουδαίως ἐπ' ἀγαθῷ αὐτοῦ τε καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οἰκτρᾶς ἐκείνης ἀποτυχίας, διότι ἔκτοτε μεγάλην ὑπέστησαν μεταβολὴν αἱ περὶ ἡμῶν καὶ τῶν δούλων ἀδελφῶν μας δοξασίαι του, καθὼς ὠφελήθη καὶ ὁ κ. Βράϊλας, ὅστις σήμερον ὑποστηρίζει ὡς προσθευτῆς τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων τὴν ἰδέαν μιᾶς ἀδιαίρετου μεγάλης Ἑλλάδος, ἐλευθέρως πολιτευομένης ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Γεωργίου.

Ἐσπευσαν λοιπὸν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἕλληνες διηρέθησαν εἰς Φιλίππιζοντας καὶ Ῥωμαῖζοντας, ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐξερρήγη καταστρεπτικώτερος καὶ παντὸς ἄλλου ἀπαισιώτερος, διότι ὑπεδαυλιζέτο ὑπὸ τοῦ ξένου, οἱ δὲ φιλέλληνες σύμμαχοι ἐνησμενίζοντο βλέποντες ὅτι ἀνὰ πᾶσαν νέαν ἀφαιμάκξιν ἡ Ἑλλάς ἐλειποῦμαι καὶ ἔτεινεν αὐτοπροαιρέτως τὸν αὐχένα εἰς τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας.

Ὁ Φίλιππος ἦτο Ῥουμελιώτης, παλληκαρᾶς ἀτρόμητος, ἀπεστρέφετο τὴν ἀσιατικὴν μαλθακότητα, ἐν ἀνάγκῃ συνεμερίζετο ἐν τοῖς στρατοπέδοις τὸ κρίθινο ψωμὶ τοῦ στρατιώτου, τὰς κερουχίας, τοὺς κινδύνους τοῦ πολέμου, ἔπινε νερὸ ἀπὸ τὸ ποτάμι, ἐγνώριζε κατ' ὄνομα ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς του, ὅλους τοὺς συντρόφους του, τοὺς ἐνεθάγγυε διὰ γενναίων ἀμοιβῶν, καὶ μὲ τὰ μεγάλα ταῦτα κεφάλαια δὲν ἐφοβήθη νὰ ἀντιπραχταχθῆ μόνος κατὰ τῶν

1. Ὁ κ. Γλάδστον μετὰ πολλῆς πεισμονῆς ὑπεστήριξε τότε ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ συναίνεση ποτὲ ἡ Κυβέρνησις τῆς Βασιλείας εἰς τὴν παραχώρησιν τῆς Ἑπτανήσου, διότι ὅχι μόνον θὰ ὠμολόγει τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἐνοχίαν καὶ ἀδυναμίαν, ἀλλὰ πρὸ πάντων διότι ἡ παραχώρησις αὕτη, διὰ νὰ ἦναι συνεπής, θὰ τὴν ἠνάγκασε νὰ ἐργασθῆ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ὑπὸ τὴν δουλείαν Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν, καὶ ἐπομένως ὑπὲρ τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς Ἀυτοκρατορίας, ὑπὲρ βλάστημον, ἀδύνατον, ἀπαράδεκτον.

Ῥωμαϊκῶν λεγεῶνων καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τεράστια. Ἐπὶ τέλους ὁμοῦ ἐξαντληθεὶς ἠττήθη κατὰ κράτος εἰς Κυνὸς Κεφαλᾶς ὑπὸ τοῦ Φλαμίνου, ἐκθύμως ὑποστηριζομένου ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν ὑπέκυψεν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν νικητῶν καὶ ἐπροσκύνησεν ὁ γενναῖος.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπέλθῃ ἡ τελικὴ αὕτη καταστροφή, ὁ Φλαμίνιος, κερδίσας τινὰς ἐκ τῶν προκρίτων Ἀκαρνάνων, τοὺς ἀπέστειλεν εἰς Κερκύραν, κατεχομένην ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, καὶ παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ διεγείρωσι διὰ παντὸς τρόπον κατὰ τοῦ Μακεδόνα τὸν λαὸν, ὅστις ἐφιλίππιζεν. Οἱ Ἀκαρνᾶνες, ἐν οἷς περιελαμβάνοντο βεβαίως καὶ οἱ Λευκάδιοι, ἔμενον ἀκλόνητοι ἐν τῇ μετὰ τοῦ βασιλέως Φιλίππου παλαιᾷ συμμαχίᾳ των, εἴτε διότι διεκρίνοντο, κατὰ τὸν Τίτον Λίβιον, ἐπὶ σταθερότητι χαρακτῆρος, εἴτε διότι ἔτρεφον ἄσπονδον μίσος κατὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ τῶν Ἀθηναίων τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ἀποστόλων τούτων ἀπεφασίσθη ἐν Κερκύρᾳ ἡ συγκάλεισις μιᾶς ἐθνικῆς συνελύσεως, εἰς ἣν ἤθελεν ἀνατεθῆ ἡ λύσις τοῦ ἐκκρεμοῦς ἐθνικοῦ ζητήματος, καὶ ἐξελέχθη ἡ Λευκὰς ὡς τόπος κεντρικώτερος καὶ ἀσφαλέστερος παντὸς ἄλλου πρὸς συζήτησιν ἀντικειμένων ἀδικασίας συνδεομένων μετὰ τῆς τύχης τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Συνήρχοντο λοιπὸν ἐν Λευκάδι οἱ πληρεξούσιοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ἄλλ' οἱ ἀπόστολοι τοῦ Ῥωμαίου στρατηλάτου, πεισθέντες ἴσως ὅτι ἡ ἀπόλυτος τῆς συνελύσεως πλειονοψηφία θὰ ἀπέκρουε τὰς ἰδέας των, κατώρθωσαν διὰ τῶν χρημάτων καὶ τῶν ὑποσχέσεων νὰ σχηματίσωσι ψευδῆ ἀπαρτίαν, καὶ ἤρπασαν ἐξ ἐφόδου καὶ ἀσυζητητῆ ψήφισμα, δι' οὗ ἀπεφασίζετο πόλεμος κατὰ τοῦ Φιλίππου καὶ συμμαχία μετὰ τῶν Ῥωμαίων.

Γενομένης γνωστῆς τῆς ὀλεθρίας ἀποφάσεως, Ὁόρυθος ἠγέρθη μέγας, ὁ δὲ λαὸς, ἀχαλίνωτος πάντοτε ἐν τῇ ὄργῃ του, ἐπετέθη κατὰ τῆς συνελύσεως καὶ τὴν ἠνάγκασε νὰ ἀκυρώσῃ τὸ ψήφισμα καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς συζήτησιν τὸ σφαγιασθὲν ἐθνικὸν ζήτημα.

Δύο γνωστοὶ φίλοι τοῦ βασιλέως Φιλίππου, Ἀκαρνᾶνες, ἀνήκοντες εἰς τὰς ἐξοχωτέρας τοῦ τόπου οἰκογενείας, ὁ Ἀνδροκλῆς καὶ ὁ Ἐχεδῆμος, διέπρεψαν τότε ἐν τῇ συνελύσει ἐπὶ ῥητορικῇ δεινότητι καὶ πολιτικῇ τόλμῃ. Ἡ δὲ συνέλευσις, μεταμεληθεῖσα, ὅχι μόνον ἀπεδέχθη τὴν μετὰ τοῦ Φιλίππου συμμαχίαν, ἀλλὰ κατεδίκασεν ὡς προδότας τὸν Ἀρχέλαον καὶ τὸν Βιάνωρα, ἰσχυροὺς κομματάρχας, διότι ἐτόλμησαν, ἐνώπιον Ἑλλήνων πληρεξουσίων, νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν μετὰ τοῦ ξένου συμμαχίαν. Μετὰ τὸ ἄθλον τοῦτον ὁ Ἀνδροκλῆς καὶ ὁ Ἐχεδῆμος ἐξήτησαντο καὶ ἐπέτυχον τὴν παῦσιν καὶ τοῦ ἄρχοντος Ζεῦξιδος, κατηγορηθέντος ὡς αὐτουργοῦ τῆς ἀντεθνικῆς προτάσεως καὶ αὐθα-

διάσαντος νὰ φέρη αὐτὴν ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως. Ἐνὶ λόγῳ ἔγινεν ὁ κόσμος ἄνω κάτω καὶ φόβος ὑπῆρχε μέγας μὴ διαταραχθῆ ἡ δημοσίαι τάξις καὶ ἐπέλθουν σκηναὶ αἱματηραί.

Οἱ ἐπὶ προδοσίᾳ στιγματισθέντες ἔτρεχον τὸν ἔσχατον κίνδυνον, τῇ προτροπῇ δὲ τῶν φίλων τῶν ἦσαν ἔτοιμοι νὰ προσφύγωσιν εἰς Κέρκυραν ὅπως τεθῶσιν ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀρχῶν. Ἄλλὰ πολιτικοὶ ῥαδιοῦργοι διάσημοι, βαθεῖαν ἔχοντες γνώσιν τῆς ἐμφύτου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ παλιμβουλίας καὶ γενναιότητος, προετίμησαν νὰ ὑποκριθῶσι μετάνοιαν καὶ νὰ ζητήσωσι τὴν ἄφεσιν τοῦ ἀμαρτήματός των παρ' αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες εἶχον ὑπογράψει τὴν καταδίκην των.

Ἐνεφανίσθησαν ἐπομένως ἐνώπιον τοῦ μενομένου λαοῦ, καὶ μετὰ καρδίας συντετριμμένης καὶ τεταπεινωμένης ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ περὶ συμμαχίας μετὰ τῶν Ῥωμαίων πρότασις των ἦτο ἀπόρροια ἀφιλοκεροῦς πεποιθήσεως, ὅτι ἡ συνείδησις τοῦ πολίτου ἔπρεπε νὰ μένη ἐλευθέρα, ὅτι ὁ μακεδονικὸς ἀπολυτισμὸς δὲν ἐδύνατο νὰ συνυπάρξῃ μετὰ τῆς δημοκρατικῆς ἐλευθερίας, ὅτι τέλος, ἂν ἡμάρτησαν, παρεκάλουν τὸν λαὸν νὰ τοὺς συγχωρήσῃ διότι ἡμάρτησαν τυφλωθέντες ἐκ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτός των. . . Ὁ δὲ λαὸς καὶ ἡ συνέλευσις ἐν τῇ νηπιότητί των ἔστερξαν μὲν ν' ἀποσύρωσι τὴν καταδίκην, ἀλλὰ διετήρησαν ἀδιάσειστον τὴν μετὰ τοῦ Φιλίππου ψηφισθεῖσαν συμμαχίαν. Μετὰ ταῦτα ἐκηρύχθη ἡ λῆξις τῶν ἐργασιῶν τῆς συνελεύσεως καὶ ἔκαστος ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια.

Ὁ δὲ Φλαμινῖος, μεθ' ὧν εἰς Κέρκυραν τὰ γενόμενα, καὶ μὴ ἀνεχόμενος τὴν βῆριν, ἀπεφάσισε, πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν Φιλιππιζόντων, νὰ τιμωρήσῃ σκληρῶς τοὺς Λευκαδίους δι' ἣν μετῆλθον πίεσιν ἐπὶ τῶν πληρεξουσίων τῆς συνελεύσεως, καὶ χωρὶς προηγουμένης κηρύξεως πολέμου, δίκην πειρατοῦ, ἐνεφανίσθη αἰφνηδίως ἐνώπιον τῆς νήσου μετὰ τοῦ στόλου του καὶ ἠγκυροβόλησε παρὰ τὸ Ἡραῖον.

Ποῦ ἔκειτο τὸ Ἡραῖον τοῦτο ἀδύνατον εἶναι νὰ προσδιορίσῃ τις σήμερον. Κατὰ πᾶσαν ὅμως πιθανότητα ὁ ἔχθρικός στόλος εἰσῆλθεν εἰς τὸν μικρὸν κόλπον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Λάμιας, διότι ἐκεῖ κατέληγεν ἡ μεγάλη διωρυξίς, ἣν ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἀνέσκηψαν οἱ Κορίνθιοι, ἐκεῖ δὲ προσωρμίζοντο πρὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ νέου λιμένος τὰ ἐκ Κερκύρας καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου εἰς Λευκάδα κατευθυνόμενα πλοῖα. Ἐπὶ τοῦ ἀμμόδου ἐκείνου αἰγιαλοῦ ἀπεβίβασεν ὁ Φλαμινῖος τὸν στρατὸν του καὶ διὰ τῆς Γύρας καὶ τῆς Ἀμαξιτικῆς ἐπαρουσιάσθη ἐνώπιον τῶν λευκαδίων τειχῶν, καὶ στήσας τὰς μηχανὰς ἤρχισε νὰ πολιορκῇ τὴν ὑπερήφανον καὶ ἀτίθασσον Λευκάδα.

Ὁ Ῥωμαῖος στρατηγὸς ἠλπίζε διὰ τῆς ἀπροσδοκήτου ταύτης ἐπιδρομῆς νὰ τρομάξῃ τοὺς κατοίκους καὶ νὰ ἐπιτύχῃ ἀναιμαῶτι τὴν κατοχὴν τῆς πόλεως, ἀλλὰ πᾶσα περὶ παραδόσεως πρότασις ἀπερβίβη μετ' ἀγανακτήσεως. Ἡ ἐπίθεσις ὑπῆρξε φοβερά, ἀλλὰ πολὺ μανιωδωδέστερα ὑπῆρξεν ἡ ἄμυνα τῶν πολιορκουμένων, οἵτινες διεξήγαγον τὸν πόλεμον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους μετὰ πρωτοφανοῦς αὐταπαρνήσεως καὶ γενναϊότητος ἀπαρδειγματίστου.

Ἡ πόλις ἔκειτο ἐπὶ τοῦ λαίμου, ὅστις ἀπέτελει μέρος τοῦ ἀποκοπέντος ἰσθμοῦ, ἀκριβῶς εἰς τὴν θέσιν Πέραμα, διότι ἐκεῖθεν καὶ κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ἐπὶ ξυλίνης γεφύρας μετέβαινον εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην οἱ Λευκαῖδιοι· ἐξετείνετο δ' ἐπὶ τῶν παρακειμένων ὠραιωτάτων λόφων καὶ περιεκυκλοῦτο πανταχόθεν ὑπὸ πελωρίων κυκλωπέων τειχῶν.

Ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Τίτου Λιβίου προκύπτει ἐναργῶς ὅτι τὰ νερά τῆς λίμνης ἦσαν καὶ πρὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν ὡς καὶ σήμερον ῥηχά, τουτέστι βατὰ κατ' ὄλην σχεδὸν αὐτῶν τὴν ἔκτασιν. Διὰ τοῦτο ἡ πόλις προσεβλήθη ἐκ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης πρὸς τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς μέρος, ἐκεῖ ὅπου τὰ χῶματα, λιπαρὰ καὶ κάθυγρα, μεγάλας προσέφερον εὐκολίας εἰς τὰς πολιορκητικὰς ἐργασίας. Ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους εἶναι καὶ τώρα ἡ αὐτὴ κατὰ τὰ παράλιμα ἐκεῖνα μέρη, ἐπομένως ἡ κυριώτερα τῶν Ῥωμαίων προσβολὴ συνεκεντρώθη πρὸς τὸ σιμειὸν ἔνθα σήμερον κεῖται τὸ Καλλιγόνι, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκαλύπτετο ὑπὸ τῶν ὄμβλων τῆς πόλεως συνοικίων.

Ἐκεῖ τὰ τεῖχη ἦσαν ἀσθενέστερα καὶ κατέρβρον εὐκόλως ὑπὸ τὰ ῥαγδαῖα κρούσματα τῶν κριῶν· ἀλλ' οἱ ἀκαταμάχητοι Λευκαῖδιοι ἔθετον τὰ ἀνδρεῖα στήθη των εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν συντριβομένων ὀγκολίθων καὶ ἀπέκρουον τὰς ἀκαταπάστους ἐφόδους, διεγείροντες τὴν ἐκπληκτικὴν καὶ τὸν θαυμασμὸν τῶν πολυεμίῶν· ὁ δὲ Φλαμινῖος, βλέπων ματαιουμένας τὰς προσπαθείας του, ἐσκέπετό ἴσως νὰ παραιτήσῃ τὴν ἐπιχείρησιν ὅτε, πρόσφυγες Ἴταλοι, τυχόντες παρὰ τοῖς Λευκαδίοις ἀσύλου καὶ ἀδελφικῆς φιλοξενίας, προσεφέρθησαν νὰ εἰσαγάγωσι τοὺς μαχητὰς του διὰ μυστικῆς ἀτραποῦ εἰς αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν.

Ἡ συγγερὰ προδοσία ἐτελέσθη μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας. Ἐν ὄρα ζαφερᾶς νυκτὸς εἰσῆλθον οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀλαλάζοντες καὶ κρούοντες τὰς ἀσπίδας ἐπετέθησαν αἰφνης ἐκ τῶν νότων κατὰ τῶν ἀκαταδάμαστων προμάχων τῆς Λευκάδος· πᾶσα ἀντίστασις ἀπέβαινε πλέον περιττὴ καὶ ματαία. Ἐδύνατο ἐπομένως, καταθέτοντες τὰ ὅπλα, νὰ σώσωσι τὴν ζωὴν καὶ τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ δὲν ἔστερξαν οἱ γενναῖοι νὰ ταπεινωθῶσι. Συνέρβυσαν ἄθροοι ἐν τῇ ἀ-

γορᾶ, παρετάχθησαν εἰς μάχην καὶ ἔμειναν ἀκλόνητοι προσμένοντες τὴν τελευταίαν προσβολὴν τῶν νικητῶν ὁ Φλαμινίνος εἰσεπήδησε καὶ οὗτος μετὰ τοῦ στρατοῦ του διὰ τῶν ῥηγμάτων πῶν τειχῶν εἰς τὴν πόλιν καὶ, περιζώσας πανταχόθεν τοὺς ἀτρομήτους μαχητὰς, ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς σφαγῆς.

Οὐδένος ἐφείσθησαν τὰ ξίφη τῶν Ῥωμαίων, οὔτε γέροντος, οὔτε γυναικὸς, οὔτε νηπίου. Ἡ καταστροφὴ ὑπῆρξε ριζικὴ, τὸ δὲ ὄνομα τῆς Λευκάδος ἐσβέσθη ἐκ τῶν σελίδων τῆς ἱστορίας.

Κατακτηθεῖσας τῆς νήσου παρέδωκε τὰ ὅπλα εἰς τὸν νικητὴν καὶ ἡ Ἀκαρνανία, ἥτις ἀδελφικῶς συμμετέσχε τῶν ἀγώνων τῆς μακρᾶς ἐκείνης πολιορκίας. Τὰ τεῖχη ἔπαθον σπουδαιότατην βλάβην, τόσον ὥστε κατέστη ἄφρευκτος ἡ ἐπισκευὴ των ταύτην ἀνέλκθον ἐργολάβοι ἐκ τῆς ἐν Ἠπείρῳ Ἀπολλωνίας καὶ ἐξετέλεσαν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἐπιγραφῆς ἀνακαλυφθεῖσας παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς ἀρχαίας πόλεως

Ἀπολλωνιάται φκοδόμησαν.

Ἀλλὰ τῶν αἰώνων ὁ ἀδιάκοπος χυλκισμὸς καὶ αἱ ἀσεβεῖς χεῖρες τοῦ ἄγγλου τοποτηρητοῦ Temple¹ ἐπέφερον νέαν καταστροφὴν ριζικωτέραν τῆς πρώτης, σήμερον δὲ κεῖνται διεσπαρμένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τὰ μολύνουν οἱ ῥυπαροὶ πόδες τοῦ ζευγηλάτου, ἀγνοοῦντος βεβαίως τὴν εὐγένειαν τῆς καταγωγῆς καὶ τὸν ἠρωικὸν θάνατόν των. Κεῖνται κατὰ γῆς νεκρά! καὶ καθὼς ἄλλοι Ἀπολλωνιάται δὲν ὁ ἀναλάβωσι πλέον τὴν ἀνόρθωσίν των, οὕτω δὲν θὰ εὐρεθῶσι μαχηταὶ ὡς ἐκείνους νὰ τὰ ποτίσωσι διὰ τοῦ αἵματός των!

Ἐκτοτε ἄπειροι συνέδησαν ἐπὶ τῆς νεκρᾶς Λευκάδος συμφοραὶ. Στίφη βαρβάρων τὴν κατεπάτησαν, σεισμοὶ καταστρεπτικοὶ τὴν κατὰσπάραξαν, Γάθοι, Γαλάται, Σέρβοι, Φράγκοι πειραταὶ τὴν ἠτίμασαν, δουλεῖα ἀτελεύτητος τὴν ἐμάρνανεν, εἴτε ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὴν δεσποτείαν καὶ τῶν Τόρκων, εἴτε ὑπὸ τὴν φθοροποιᾶν τῶν Βενετῶν προστασίαν, εἴτε ὑπὸ τὸν φονικὸν τῶν Ὀθωμανῶν ἀκινάκη, εἴτε ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν Ῥώσων, τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἀγγλων. Μόνον σπάνιοι τινες σπασμοὶ τῶν μυῶν καὶ τῶν νεύρων τῆς ὑπεδείκνυσαν ὅτι βαθὺς λήθαργος καὶ ὄχι θάνατος εἶχε παραλύσει τὴν καρδίαν τῆς. . . Εἶχον ἤδη παρέλθει δις χίλια ἔτη καὶ ἰδοὺ ἀκούεται πάλιν ἐν Λευκάδι κλαγγὴ ὅπλων ἔθνικῶν, καὶ βρονταὶ τηλεβόλου καὶ θύρουτος πολέμου καὶ ἀλαλαγμοὶ θηριώδεις. . .

Ἐτρεχε τότε τὸ ἔτος 1806. Ἀλῆς ὁ Τεπελενλῆς, ὁ υἱὸς τῆς Χάμκως, ὁ ἀδελφὸς τῆς Καϊνίτζας, ὁ διαβόητος βεζίρης τῶν Ἰωαννίνων εἶχεν ἀποφασίσει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νὰ

ἐκπορθήσῃ τὴν Λευκάδα, διότι ἐγνωρίζεν ὅτι ἐνόσω ἐσώζετο τὸ καταφύγιον ἐκεῖνο, οὐδέποτε ἤθελε δυναθῆ νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς γενναίους τῶν Ῥουμελιωτικῶν ὄρεων μαχητὰς, καὶ ἐπομένως θεμελιώσῃ ἐπὶ ἀκραδάντων βάσεων τὸ κράτος καὶ τὴν δυναστείαν του. Ἐπετέθη λοιπὸν ὁ ἀλιτῆριος κατὰ τῆς νήσου ἄγων διςμυριοῦς Ἀλβανούς. Ἡ δὲ κυβέρνησις, συναισθανομένη τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου, ἀπέστειλεν ἀμέσως ὡς ἔκτακτον αὐτῆς ἐπίτροπον Ἰωάννην τὸν Καποδίστριαν, καὶ διεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν στρατιωτικὴν τῶν κατοίκων διοργάνωσιν καὶ τὴν ἀντιπίσσης θυσίας διαφύλαξιν τῆς Λευκάδος ἀπὸ τῶν αἰμοδύρων ὀδόντων τοῦ φοβεροῦ καὶ ἀμειλίχου δράκοντος.

Ὁ Καποδίστριας ἀνεδείχθη μέγας ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῆς ὑψηλῆς ἐντολῆς του καὶ ἐξετέλεσε διὰ μικροτάτων μέσων ἀληθῶς τεράστια. Κατόρθωσε διὰ τῆς ἀκαμάτου δραστηριότητος καὶ τοῦ παραδείγματός του νὰ διεγείρῃ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν κατοίκων ἀπερίγραπτον ἐνθουσιασμὸν, καὶ μετὰ ἐπτάμηνον ἠρωικὴν ἀντίστασιν κατέβαλε καὶ ἀπέδιωξε τὸν Ἀλῆν, κρύφα βοηθούμενον καὶ καθοδηγούμενον ὑπὸ ἀξιωματικῶν Εὐρωπαίων.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον, τὸ θαυμαστότερον, τὸ ἑλληνικώτερον κατόρθωμα τοῦ ἀειμνήστου Καποδιστρίου ὑπῆρξεν ἡ ἐν Λευκάδι συγκέντρωσις ὄλων τῶν ἐνδοξωτέρων Καπετανάτων τῆς Ῥούμελης πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς κινδυνευούσης Λευκάδος, καὶ ὁ ἀδελφικὸς σύνδεσμος, ὅς τις προέκυψεν ἐκ τῆς συγκεντρώσεως ταύτης μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων ὀπλαρχηγῶν τῆς δουλωμένης Ἑλλάδος. Οἱ Κλέφται μετεμορφώθησαν εἰς Κλεφτουριὰν, δηλαδὴ ἀπέβαλον τὴν ἰδέαν τῆς ατομικῆς καὶ κεχωρισμένης κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀντιδράσεως καὶ συνησπίσθησαν καὶ συνετάχθησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κατζαντώνη εἰς στρατὸν ἔθνικόν, ἐν καὶ μόνον ἔχοντα σύνθημα, ἄσπονδον κατὰ τῶν τυράννων τῆς πατρίδος πόλεμον, ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν ἐπιδιώκοντα, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς βασιανίζομένης μητρὸς των.

Συνεκροτήθη λοιπὸν πάλιν ἐν Λευκάδι στρατιωτικὴ ἔθνικὴ συνέλευσις ἐκ τῶν πολεμικωτέρων στοιχείων τοῦ ἔθνους καὶ ἐν εὐχαίαις καὶ χαρᾶς ἐπανηγυρίσθη ὁ συνασπισμὸς καὶ ἡ ἀδελφοποίησις τῶν μελῶν αὐτῆς ἐντὸς τοῦ κατὰ τὴν συνοικίαν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐν τῇ πόλει κήπου τοῦ Α. Χαλκισιοπούλου.

Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς τραπέζης ἐκάθισεν ὁ Καποδίστριας, ἐγερεθεὶς δὲ πρὶν ἢ ἀποχωρισθῶσιν οἱ συνδαιτημόνες, προέπειν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἐπὶ τῇ προπόσει ταύτῃ οἱ γενναῖοι τῆς ἑλληνικῆς τιμῆς πρόμαχοι σύρξαντες ἐκ τῶν κολαῶν τὰ ξίφη ὤμοσαν ν' ἀποθάνωσι μαχόμενοι ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος.

1. Ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι τὸ ὄλικόν των ἐνδοξῶν τειχῶν τῆς ἀρχαίας Λευκάδος ἐδύναντο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Μαύρας οἰκοδομουμένην μητρόπολιν, ὁ ἑλληνομάχος οὗτος, φθονῶν τὴν δόξαν τοῦ συμπατριώτου του Ἐλγίνου, ἐπεχείρησε μανιωδῶς τὴν κατεδάφισίν των.

Ὁ Καποδίστριας, συγκεκριμένος μέχρι δακρύων, ἐνηγκλίσθη καὶ ἠσπάζθη ἀδελφικῶς ὄλους, μάρτυρες δὲ αὐτόπται τῆς ἀπεριγράπτου ἐκείνης σκηνῆς μ' ἐβεβαίωσαν, ὅτι εἶδον κλιόντα τὰ κερκυνοσόλα ὄμματα τοῦ Κατζαντώνη, τοῦ πελωρίου Λεπενιώτη, τοῦ Φώτου Τζαβέλλα, τοῦ Κίτζου Βότζαρη, τοῦ Δράκου Γρίβα, τοῦ Πεζβαϊδοῦ, τοῦ Νότη Βότζαρη, τοῦ Νάστου Ζέρβα, τοῦ Τζίμη Ζέρβα, τοῦ Χορμόβα, τοῦ Δαγκλιῆ, τοῦ Καλόγερου, τοῦ Κώστα Δεσπότη, τοῦ Κώστα Στράτου, τοῦ Γιώργου Στράτου, τῶν Κοντογιαννῶν, τῶν Μπουκουδελῶν, τοῦ Λεβεντάκη, καὶ ὅτι ἠκούοντο μακρόθεν ὑπὸ τὰ λογιζόμενα στήθη τῶν λεόντων ἐκείνων οἱ βροντώδεις παλμοὶ τῶν καρδιῶν των.

Καλὸς καιρὸς ὁποῦτανε ! . . .

Δις λοιπὸν ἐν διαστήματι εἰκοσιν αἰώνων συνητήθησαν τὰ τέκνα τοῦ διωκομένου Ἑλληνισμοῦ ἐν Λευκάδι καὶ ἐπολέμησαν ὑπὲρ τῆς τιμῆς καὶ τῆς σωτηρίας τῆς Πατρίδος μετ' ἀπαρμιλλοῦ γενναϊότητος. . . .

Δὲ θὰ τριτώσῃ τάχα ; . . .

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΛΑΡΙΤΗΣ.

ΠΩΣ ΤΡΩΓΟΥΣΙΝ

οἱ Τούρκοι, οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Ἕλληνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐν, καθὼς λέγει ὁ Ῥουσσὸ, ἀπὸ τῶν τροφῶν, τὰς ὁποίας μεταχειρίζεται κατὰ προτίμησιν ἕκαστον ἔθνος, δύναται τις νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ χαρακτήρος του, ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν ἐξέφρασεν εὐφρέστερον καὶ χαρακτηριστικώτερον ὁ Brillat Savarin διὰ τῶν ἐπομένων ἀφορισμῶν του: «Εἰπέ μοι τί τρώγεις, νὰ σοὶ εἶπω τί εἶσε» ἢ τύχη τῶν ἔθνῶν ἐξήρτηται ἀπὸ «τοῦ τρόπου, καθ' ὃν τρέφονται», ἢ περὶ Τουρκικῆς τραπέζης θεωρίαν δὲν θέλει λογισθῆ περιττή.

Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ φαντασθῆ Ἑυρωπαῖος, πόσον ταχύτερα καὶ μετὰ πόσον ἕλιγώτερον ἐπιτραπέζιον σκευῶν κατορθῶναι ὁ Τούρκος ὅ,τι ἐκεῖνος μετὰ τοσαύτης πολυδαδάλου ἀποσκευῆς καὶ μετὰ τοσοῦτου περισπαμοῦ. Ἐν μικρὸν ὑπόβαθρον (σκαμνί), τὸ ὁποῖον χρῆσιμεῖται συνήθως καὶ ὡς κανδηλεροστάτης, εἰς χάλκινος γανωμένος δίσκος (σινί), ἀνάλογος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν συνδαιτυμόνων, ἐν στενὴν καὶ μικρὸν χειρόμακτρον πέριξ τῆς τραπέζης ταύτης ἢ διάφορα μικρότερα ἐπ' αὐτῆς, μερικά ξύλινα ἢ καλάϊνα κοχλιάρια, δύο-τρία μαχαίρια, ἐν ἃ λατοδοχεῖον, ἐν ἢ σπανίως πλείοτερα ποτήρια, καὶ μία, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, μεταλλίνη ὑδρία μετὰ νεαροῦ ὕδατος ἢ σπανίως μελικράτου (σερμπέτ), ἰδοὺ πάντα τῆς Τουρκικῆς τραπέζης τὰ σκεύη. Ἐπιτίθεται ἐπ' αὐτῆς ὁ ἄρτος, κομμένος τεμαχιδὸν καὶ συνήθως ὄχι πολυψημένως,¹

1. Οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Τουρκομερίται ἀγαπῶσι τὸν ἄρτον ἡμίσοτον, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὁ πωλούμενος ἄρτος ἐν τοῖς ἀρτοποιεῖσις ἔχει σχῆμα πλακοῦντος (πήττας,

πακρτίθεται ἐν τῷ μέσῳ τὸ φαγητὸν, καὶ οἱ δαιτυμόνες, ἀφ' οὗ νιφθῶσι (διότι τὸ νίψιμον, καὶ πρὸ τῆς τραπέζης καὶ μετ' αὐτὴν, εἶνε ἀφρευκτον, διὰ τὴν ἔλλειψιν, ἐνοσεῖται, τῶν πειρουνίων), ἀνακομβῶνται, καὶ, μετὰ τὸ μπισμ ὑ.λ.-λαγρῶ καὶ τὸ μπούγιουρου, ἐκφωνούμενα ὑπὸ τοῦ οἰκοκυρίου καὶ ἀπευθυνόμενα, ἐκείνο μὲν πρὸς τὸν Θεὸν, τοῦτο δὲ πρὸς τοὺς συνδείπνους, ἄρχονται πάντες τοῦ ἔργου. Τριάκοντα-τεσσαράκοντα εἶδη φαγητῶν, ἐν τοῖς δείπνοις τῶν μεγιστάνων, ἐπιτίθενται καὶ ἀποφέρονται ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης, διαβιβάζμενα ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν Γραικορωμαίων, ἐν διαστήματι εἰκοσι-πολλάκις λεπτῶν. Οἱ δὲ περὶ αὐτὴν οὐδὲν κίμνουσιν ἄλλο, εἰμὴ ἀπογεύονται ἅπαξ διὰ τῶν τριῶν δακτύλων ἀπὸ μιᾶς ἐκάστης λοπάδος, ἥτις μετὰ τοῦτο θὰ περιέλθῃ ἄλλα τρία-τέσσαρα τραπέζια ἐντὺς τῆς αὐτῆς οἰκίας, πρὶν καταντήσῃ εἰς τοὺς τελευταίους ὑπηρετάς.

Ἡ χρῆσις τῶν ἀργυρῶν καὶ χρυσοῦν σκευῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης ἀπαγορεύεται παρὰ τοὺς Ὀθωμανοῖς, καὶ προτιμῶσιν ἀντ' αὐτῶν οἱ μὲν ἰδιώται τὰ καλάϊνα ἢ χαλκᾶ, καθαρῶς γεγανωμένα, οἱ δὲ πλούσιοι καὶ οἱ μεγιστάνες τὰ Σινικὰ, τιμώμενα πολλάκις ὑπὲρ τὰ χρυσα καὶ ἀργυρα. Διηγεῖται δὲ ὁ Tournefort, ὅτι πρὸ τοῦ γεύματος καὶ μετὰ τὸ γεῦμα, τὸ δοθὲν τῷ 1700 ὑπὸ τοῦ Βεζίρη, κατὰ τὸ ἔθος, ἐν τῇ τοῦ Ἀρζ-Ἰδασῆ αἰθούσῃ εἰς τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας Feriol, ἢ μὲν λεκάνη, ἐν ἣ ἐνίφθη ὁ πρέσβυς, ἢν ἀργυρᾶ, ἢ δὲ τοῦ Βεζίρη ὄρειχαλκίνη. Τὰ προσόψια ὅμως εἶνε πάντοτε χρυσοκέντητα.

Προσκαιόμενος δὲ εἰς τράπεζαν Τούρκου, πρέπει, ἐὰν θέλῃς νὰ τὸν υποχρεώσῃς, νὰ ὑπακούσῃς ὅσῳ προθυμώτερον καὶ ταχύτερον δυναθῆς. Ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ τόπος, διαγκώνισον τοὺς συγκαθημένους καὶ ποίησον τόπον σεαυτῷ οὐδεὶς δυσαρρεστεῖται. Τόσον δὲ τὸ χειρότερον διὰ σέ, ἐὰν δυσκολευθῆς νὰ πῆς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ μετὰ τοῦ συνδείπνου σου ποτηρίου, ἀπὸ τῆς αὐτῆς πίπας ! καὶ δὲν πρέπει νὰ σοὶ φανῆ παράξενον, ἐὰν τὰ ἐπίθετα *Γερδζ*, *Χιρτζιρ*, *Πεζεβ*. . . ἠχῆσωσι περίτρικτα εἰς τὰ ὠτά σου.

Οἱ Τούρκοι δειπνοῦσιν ἐν σιωπῇ. Ὅλοι δὲ αἱ παρ' ἡμῖν συνήθεις ἐπιτραπέζιοι ματαιολογίαι περὶ τῆς ἀξιολογότητος τῶν φαγητῶν, αἱ ἀποποιήσεις τῶν προσφερομένων ἐδεσμάτων, οἱ γελοῖοι ἀκκισμοὶ καὶ τὰ λοιπὰ ψυχρὰ καὶ ἄκαιρα στωμύλματα ἐλλείπουσιν ἀπὸ γνησίως Τουρκικῆς τραπέζης. Μόλις δὲ τέσσαρες-πέντε λέξεις ἀλλάσσονται μετὰ τῶν συνδείπνων, διαρκούντος τοῦ γεύματος, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν παρα-

σώθουλας), τὴν ὁποίαν μάλιστα ἐμβάλλει ἐν τῷ κλιβάνῳ ὁ ἀρτοποιῆς, καὶ τὴν ἐκβάλλει μετὰ δέκα λεπτά, ἐτούμην πρὸς κατανάλωσιν.